

MASSA MARITTIMA

Deze stad, aan de rand van de 'Maremma', is niet groot: een goede 10.000 inwoners telt ze, deelgemeenten inbegrepen. Toch is het een merkwaardig centrum van laat - Romaanse en vroeg - Gotische kunst, waar je de band tussen economische bloei en artistieke prestaties perfect kan illustreren.

We zitten hier in het kernland van de Etrusken, dat mysterieuze volk dat 1.000 jaar geleefd heeft, en toen volledig opgegaan is in het Romeinse Imperium. Ze hebben met zekerheid hier één van hun belangrijkste economische activiteiten ontplooid: de mijnbouw. Gewoond hebben ze hier waarschijnlijk niet, zeker niet in een georganiseerd stedelijk verband waar ze zo in uitgeblonden hebben. Even verder (een tiental km. in vogelvlucht), boven op een heuvel, lag wel een grote Etruskische nederzetting, Vetulonia genaamd. Resten van die stad zijn teruggevonden, trouwens er wonen nog steeds mensen. Maar de moeite die je moet doen om er te geraken staat niet in verhouding tot wat je te zien krijgt. Tenzij je binnen enkele jaren het nieuwe museum zou gaan bezoeken: het gebouw staat er al, de collectie moet nog komen ...

Maar in Massa, zo neemt men aan, is een stedelijk weefsel pas in de Middeleeuwen gegroeid. Zoals overal elders in Italië ontwikkelt zich geleidelijk aan vanaf de 10de E. een 'libero comune', een gemeente die op zijn eigen vrijheid staat en die tegenover de vroege feodale heersers ook kan bevechten. Daar is wel een zekere rijkdom voor nodig: agrarisch, industrieel (zoals bij ons bijv. de lakennijverheid), financieel (zoals in Firenze en Siena), op transportniveau (zoals in de 'zeerepublieken' als Pisa en Amalfi) of, zoals hier in Massa, op het vlak van de grondstoffen, de mijnbouw.

Want dat is het hele bijzondere aan deze streek (en al bekend aan de Etrusken): je hebt / had hier (relatief) rijke lagen van pyriet, ijzer, koper en andere metalen, die voor wat Massa betreft, vooral

DOM (S. Cerbone)

De Piazza Garibaldi, in het centrum van 'Massa Vecchia', is het oude hart van de stad. Zij aan zij, of juist tegenover elkaar, liggen de 'machten' van de 'Hoge Middeleeuwen': de bisschopskerk, het Palazzo van de Podestà (de militaire bevelhebber) en het Palazzo Comunale, waar een korte tijd lang de gemeentelijke zelfstandigheid werd gekoesterd. Van de burgerlijke gebouwen gaat een eigen sfeer uit. Aan de kerkelijke gebouwen moet je meer aandacht geven, want hierin heeft de plaatselijke gemeenschap het meeste geld gegeven, en dat is er nog steeds aan te zien!

De gevel van de Dom is een mooi vb. van de verspreiding van de 'Pisaanse' stijl tot een heel eind

van de 12de tot de 14de E. voor de nodige welvaart hebben gezorgd. Vanuit 'Massa Vecchia', het oudste stadsdeel (dat met zijn kronkelende straatjes precies laat zien hoe de steden zich in de vroege Middeleeuwen ontwikkelden) werd een 'Massa Nuova' bij wijze van spreken op de tekentafel ontwikkeld. Met zijn rechte straten en rechthoekige kruisingen vind je hier het al door de Grieken ontwikkelde dambordpatroon terug.

Het is ook in die periode dat de voornaamste stedelijke gebouwen (Dom, Palazzo Pretorio, Palazzo del Podestà) 'uit de grond rijzen', en dat men ook het geld beschikbaar heeft om de artiesten te betalen die voor de 'finishing touch' moesten zorgen: zelfs Andrea Pisano (toch niet de eerste de beste, en zeker niet de goedkoopste!) zou hier (zelf of met mensen uit zijn atelier) actief zijn geweest!

Maar het is met Massa een beetje vergaan zoals het tegenwoordig met onze voetbalclubs gaat: als de écht grote jongens op het toneel verschijnen kan je daar als (zelfs relatief) kleintje niet tegen op. Eerst Pisa, later Siena (met het Castello Senese als meest imposante overblijfsel) en tenslotte Firenze maken zich meester van de stad en haar omgeving. En als de mijnbouw niet voldoende baten meer oplevert in verhouding tot de kapitaalinjecties, dan hebben de hoge heren hun keuze vlug gemaakt: naar elders met dat geld! De bloeiende 14^e-eeuwse stad telde in 1737 nog welgeteld 527 inwoners!

Pas in de late 18de en de 19de E. wordt de stad weer wat rijker: de mijnbouw wordt opnieuw geactiveerd, en landelijke omgeving wordt terug gezond gemaakt door de drooglegging van grote moerasachtige gebieden. In de 20ste E. kan de mijnbouw niet meer concurreren met de industriële 'extractieve' activiteiten in ontwikkelingslanden en de mijnen worden één na één

gesloten. Het toerisme moet dan ook proberen om althans ten dele voor vervangende werkgelegenheid en inkomsten te zorgen.

buiten Pisa zelf: de loggia, de blinde bogen, het kleureffect, het roosvenster zijn even zovele uitingen daarvan. Ook de sculpturale versiering past in de vb. uit de stad aan de Arno: het architraafreliëf (met episodes uit het leven van de H. Cerbone), de 'halve leeuwen' boven de kapitelen, de symbolen van de evangelisten, het paard en de griffioen geven een merkwaardige mix van oudheid, middeleeuwse fantasie, Etruskisch 'Nachleben' en christelijke inspiratie.

Dat de middeleeuwse bouwmeesters geen klunzen waren blijkt bijv. uit de manier waarop ze de kerk aan het plein hebben 'aangepast': de ruimten tussen de zuilen rechts zijn lichtjes smaller om perspectiefredenen (de gevel staat schuin t.o.v. het

plein!). Om dezelfde reden is het rechterportaal meer naar links geplaatst t.o.v. het middenportaal. De spitsbogige ramen en de 3 pinakels zijn later toegevoegd.

Het **interieur**, driebeukig op zuilen van ongelijke hoogte, is erg helder en lichtig. Op de gevelwand zie je nog de sporen van een oorspronkelijke fresco - versiering, en in het roosvenster toont een waardevol geheel van gekleurd glas (1ste helft 14de E.) een bezoek van de H. Cerbone aan paus Vigilius.

In de rechterzijbeuk valt de **doopkapel** op met zijn rechthoekig doopvont uit één blok travertijn. De reliëfs tonen o.a. scènes uit het leven van Sint Jan de Doper en zijn het werk van Girolamo da Como (1267). Het marmeren tabernakel, met beelden van

patriarchen en profeten en – bovenop – Sint Jan de Doper, is 15de -eeuws.

In het **presbyterium** (het priesterkoor) valt vooral de 'Kist van de H. Cerbone' (achter het hoofdaltaar) op, een meesterwerk van 'Siena-sculptuur' uit de vroege 14de E. (1324). Op een versierde marmeren urne zijn scènes uit het leven van de H. Cerbone afgebeeld. De elegante zuiltjes schragen de 'tafel' van het hoofdaltaar.

Let ook op het houten koorgestoelte uit de 15de E. in de apsis en op de Romeins aandoende triomfboog die in 17de E. is toegevoegd.

Links van de hoofdkapel ligt de **Kapel van de Madonna**, met op het hoofdaltaar de 'Madonna delle Grazie', een erg mooi schilderij, ook al is het gehavend, geïnspireerd door de Maestà van Duccio di Buoninsegna, in 1316 in zijn atelier vervaardigd.

PALAZZO PRETORIO

Tegenover de Dom ligt het Romaanse bouwwerk (1225 – 1235) waar de podestà woonde. Op de gevel zie je talrijke wapenschilden en een bas-reliëf dat de 'lupa senese' voorstelt.

Tegenwoordig is er het 'Museo Civico Archeologico' in ondergebracht, waarin men tijdelijk ook de Maestà van A. Lorenzetti heeft tentoongesteld.

Itinerario: Via Moncini – Porta alla Salici – Piazza Matteotti – Corso Diaz – Piazza XXIV Maggio.